

ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 5049
від 11 квітня 2001 р.

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ № 2
(Додаток 1)

Засновано у 2001 році

Передплатний індекс 23823

ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

2007 р.

Київ – Рівне

Тематичний випуск

**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:
МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ,
ТЕХНОЛОГІЇ**

(2 том), 2007 р.

Тематичні рубрики випуску:

Філософія освіти як духовна парадигма модернізації ВНЗ України

Педагогіка вищої школи і навчальна дисципліна

Технологічний підхід (проектування інноваційних технологій навчання і виховання)

Інформаційні та інтерактивні технології у вищій освіті

Київ – Рівне

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої ради Інституту вищої освіти України протокол № 5/3 від 21 травня 2007 р.

Вища освіта України №2 (додаток 1). Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – Т.2. – Рівне: РДГУ, 2007. – 211 с.

У тематичному випуску часопису „Вища освіта України” вміщені наукові статті фахівців з питань методології, теорії та технологій педагогіки вищої школи.

Співвідношення філософії освіти та педагогіки вищої школи, напрямки уточнення предмету, обґрунтування змісту, виокремлення інноваційних чинників її розвитку; конструювання моделей „ідеального випускника” та „ідеального викладача” вищих навчальних закладів; результати досліджень по реалізації технологічного підходу у вищій освіті та надання їй особистісно-зорієнтованої спрямованості – ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв’язання яких звертаються автори випуску.

Особлива увага загострюється обґрунтуванню філософії освіти як духовній парадигмі модернізації вищих навчальних закладів, методологічній основі педагогіки вищої школи.

Публікації тематичного збірника адресовані науковцям, дослідникам психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

Головний редактор:

Віктор АНДРУЩЕНКО, доктор філософських наук, професор, академік АПН України, голова наглядової ради Інституту вищої освіти АПН України

Перший заступник головного редактора:

Володимир ЛУГОВИЙ, доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України, директор інституту вищої освіти АПН України

Редакційна колегія:

Віталій БАБАК, доктор технічних наук, професор, ректор Національного авіаційного університету
Віль БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, ректор Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна
Іван ВАКАРЧУК, доктор фізико-математичних наук, професор, ректор Львівського національного університету імені І.Я.Франка
Микола ЄВТУХ, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення Вищої школи АПН України, академік АПН України

Михайло ЗГУРОВСЬКИЙ, доктор технічних наук, професор, академік НАН України, ректор Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”

Іван ЗЯЗЮН, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, директор Інституту професійної освіти АПН України

Василь КРЕМЕНЬ, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, президент АПН України

Микола МИХАЛЬЧЕНКО, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту вищої освіти АПН України, президент Української академії політичних наук
Олекса ОНИЩЕНКО, доктор філософських наук, професор, академік-секретар НАН України, директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України

Ганна ОНКОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу Інституту вищої освіти АПН України (заступник головного редактора)

Геннадій ПІВНЯК, доктор технічних наук, професор, академік НАН України, ректор Національної гірничої академії України
Віктор СКОПЕНКО, доктор хімічних наук, професор, академік НАН України, ректор Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка

Валерій СМОЛІЙ, доктор історичних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту історії НАН України
Михайло СТЕПКО, кандидат фізико-математичних наук, професор, перший заступник директора Інституту вищої освіти АПН України

Петро ТАЛАНЧУК, доктор технічних наук, професор, академік АПН України, президент Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”

Василь ТАЦІЙ, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, ректор Української національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого

Юрій ШЕМШУЧЕНКО, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту держави і права НАН України

Микола ШКІЛЬ, доктор фізико-математичних наук, професор, академік АПН України

Редакційна колегія з напрямів:

педагогіки - Надія БІБІК, Наталія ДЕМ’ЯНЕНКО, Леонід КАНЩЕНКО, Галина КОЗЛАКОВА, Олексій МОРОЗ, Тамара ЯЦЕНКО

психології - Іван БЕХ, В’ячеслав КАЗМІРЕНКО, Сергій МАКСИМЕНКО, Віталій ТАТЕНКО, Юрій ТРОФИМОВ
філософії - Петро ГНАТЕНКО, Леонід ГУБЕРСЬКИЙ, Анатолій КОНВЕРСЬКИЙ, Валентин КРИСАЧЕНКО, Володимир ЯРОШОВЕЦЬ

політології - Микола ГОЛОВАТИЙ, Федір КИРИЛЮК, Віктор ПАЗЕНОК, Віталій СКУРАТІВСЬКИЙ
економічної теорії - Віталій БОБРОВ, Володимир ЄВТУШЕВСЬКИЙ, Юрій НІКОЛЕНКО, Антон ФІЛІПЕНКО, Дмитро ЧЕРВАНЬОВ

Редакційна колегія випуску: Андрущенко В.П., Луговий В.І., Постоловський Р.М., Павелків Р.В., Степко М.Ф., Левшин М.М., Сілков В.В., Євтух М.Б., Маноха І.П., Невмержицький О.А., Михальченко М.І., Волинка Г.І., Поніманська Г.І., Малофій І.В., Уваркіна О.В., Дем’яненко Н.М., Корольов Б.І., Онкович Г.В., Козлакова Г.О., Корсак К.В., Бобров В.Я., Дем’янюк Т.Д., Лутай В.С.

Відповідальний редактор випуску: Левшин М.М.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 01014 м. Київ - 14, вул. Бастіонна, 9. Інститут вищої освіти АПН України. Тел.: 286-68-04, 286-63-68
33028 м.Рівне, вул.Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.

Завдання. Виправте помилки. Обгрунтуйте свої відповіді;

д) творчі вправи на побудову власних висловлювань різних стилів та типів мовлення. Наприклад: *Напишіть твір-мініатюру „І будень, і неділя –лінивому все безділля”. Використайте дієслова у складеній формі майбутнього часу. Поясніть спосіб творення.*

є) ситуативні: *Завдання. Складіть розповідь про життєву ситуацію з неперехідними та перехідними дієсловами, яка б ілюструвала зміст приказки „Моя хата з краю, я нічого не знаю”.*

Отже, теорія і практика викладання морфології у ВНЗ доводить велике значення дидактичного матеріалу, де центральне місце відводиться тексту. Текст несе у собі відбиток особистості автора, який характеризує не тільки цілі і мотиви інтелектуально-мислительної діяльності, а й особливості семіопсихологічної організації індивідуальної мовної свідомості.

Пропоновані тексти дидактичного матеріалу базуються на вивченні лексико-семантичних фактів, граматичних моделей і стилістичних засобів мови; сприяють формуванню комунікативно-мовленнєвих умінь та навичок побудови власних висловлювань різних типів, жанрів і стилів мовлення. Урахування лінгвістичних, психологічних, педагогічних засад роботи з текстом, перцептивна і продуктивна діяльність з навчальними текстами сприятиме формуванню мовної особистості студента-філолога, здатної спілкуватися у різних сферах і життєвих ситуаціях.

Література

1. Леонтьєв О.А. Поняття тексту у сучасній лінгвістиці та психології // Психолінгвістична та лінгвістична природа тексту і особливості його сприймання. – К.: Вища школа, 1979. – С.7-18.
2. Лещенко Г.П. Наукові засади роботи з текстом на уроках української мови // Актуальні проблеми сучасної філології: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2005. – С.180-183.
3. Ляпон М.В. Смысловая структура сложного предложения и текст. – М., 1995.
4. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І. Пентелюк: Підручник для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2000. – 264с.
5. Плющ М.Я. Граматика української мови: У 2ч. Ч.1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Підручник. – К.: Вища школа, 2005. – 286 с.
6. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. – К, 1999.
7. Симоненко Т. Базова система вправ у роботі над розвитком професійно-комунікативних умінь студентів-філологів // Українська мова і література в школі. – 2005. – №5.- С.40 – 44.
8. Тураева З.Я. Лингвистика текста и категория модальности // Вопросы языкознания. – 1994. – №3. С.35 -40.

Резюме. В статье рассматриваются научные основы текста, как наиболее эффективного способа обучения будущих учителей; критерии отбору текстов, разные виды заданий, которые отвечают современным тенденциям. Автор демонстрирует комплексные задания по изучению морфологии, которые представляют все уровни языковой системы и могут использоваться в разных методах, приемах и системах обучения языка в ВУЗ.

Summary. In the article the scientific bases of the text as the most effective mean of future teachers studies are defined; the criterions of texts selection and different kinds of tasks which are up to the modern methods are given. The author gives complex tasks for morphological studies, which envelop all of the language levels and can be used in the boundary of different methods, modes and systems of language teaching in the Universities.

УДК: 37(07):81'23: 003.08

Л.В. Мороз, В.І. Борщик

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ПИСЬМА ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ВНЗ

Резюме. Статтю присвячено психолінгвістичним механізмам письма, а саме розгляду особливостей проблемного підходу при вивченні іноземної мови студентами ВНЗ.

Ключові слова: психолінгвістика, лінгвістичний знак, знакові стереотипи, аналізатори.

Вивчення іноземної мови як засобу спілкування припускає оволодіння процесами виробництва і сприйняття мови нерідною мовою. Методичні дослідження вчених, зокрема І.Грузинської, Л.Ляховицького, М.Дем'яненко, І.Бім і їхній досвід викладання показують, що розвивати мовні вміння набагато складніше, ніж набути знання про мову в фонетиці, граматиці [3. 4. 5. 13].

Виконання цієї важкої задачі тісно зв'язано з розкриттям особливостей процесу спілкування, зокрема, внутрішніх закономірностей породження і сприйняття мови, вивченням яких займається психолінгвістика. Психолінгвістичні проблеми здійснення мовленнєвої діяльності розроблені Л.С.Виготським, Л.Р.Лурія, Н.І.Жинкіним, А.А.Леонтьєвим, Л.А.Чістовіч, В.А.Кожевніковим, Т.В.Рябовой та іншими науковцями.

Завдяки їхнім науковим даним встановлено, що виробництво і сприйняття мови, будучи тісно взаємозалежними, є, однак, діаметрально протилежними процесами [6. 9. 12]. У методиці це означає, що навчати розумінню іноземної мови на слух і при читанні необхідно зовсім іншими способами, ніж говорінню і

письму [15]. Наприклад, в основі письма – це формулювання думки мовними засобами. Таким чином, володіння мовою спирається на пізнавальну й утворювальну функції лінгвістичного знаку. Саме утворювальна функція мовного знаку матеріалізується у вигляді рукомоторних образів, необхідних для письма. При вивченні іноземної мови як засобу спілкування нагромадження мовного матеріалу у вигляді знакових стереотипів повинно проходити паралельно з формуванням навичок і вмінь використання їх в різних видах мовленнєвої діяльності. Це означає, в свою чергу, що засвоєння аспектів мови-фонетики, лексики і граматики відбувається одночасно з виробленням мовних механізмів аудіювання, говоріння, читання і письма [17].

У психології та фізіології письмо визнають найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, до якої залучаються всі мовленнєві аналізатори [8, 10]. Матеріальну базу письма складають орфографічні та графічні навички.

Як і говоріння, письмо є експресивним продуктивним видом мовленнєвої комунікації. Навчання письму складається з аналітичної роботи над звуком, буквою, складом, словом, словосполученням, реченням, абзацом та письмовим повідомленням. Письмові дії виконуються, як правило довільно, при постійній активності думки.

Як засіб формування та формулювання думок воно базується на використанні мовних знаків, закріплених нервовими зв'язками кори головного мозку у вигляді зорових і рукомоторних образів, що взаємодіють зі слуховими та мовленнєворуховими [7.8]. У людей, що володіють грамотою, в доповнення до звукових складаються і графічні образи слів. Графічні образи мають рукомоторні паралелі, які контролюються руховим механізмом руки, що пише. Орфографічні образи слів закріплюються саме в мовленнєвому, а не в руховому механізмі руки.

Вміти писати – це графічно правильно зображати літери алфавіту, трансформувати в букви звуки та звукосполучення, асоціюючи при цьому звуковий, графічний та кінестетичний образи слова з його значенням; орфографічно правильно писати слова, словосполучення, ставити знаки пунктуації; оперувати її структурами; вміти формулювати свої думки в письмовій формі.

Процес писемного мовлення, як відомо, починається з мовлення внутрішнього, для якого характерні еліптичність, предикативність та згорнутість. Саме у внутрішньому мовленні готується програма висловлювання, проводиться відбір лексичних одиниць, граматичне оформлення речень, їх логічне поєднання в абзаци. Увесь процес складається з внутрішнього приговорювання (це розгорнуті форми та активність мовних органів) і фіксації підготовленого матеріалу на папері, що вимагає автоматизованого оперування звуко-графічними асоціаціями [16, 115]. За кількістю операцій писемне повідомлення є складнішим від усного, в усному спонтанному висловлюванні породження мовлення і його звукового оформлення є синхронним і тому вимагає повного автоматизму в оперуванні лексичним і граматичним матеріалом. Під час письма проходить процес від внутрішнього мовлення до зовнішнього. Це процес екстеріоризації мовлення. Письмо, як і будь-яка інша мовленнєва діяльність, має своїм відправним пунктом внутрішній намір (інтенцію) або внутрішнє спонування. Людина пише, коли їй потрібно щось написати. Механізм породження письмового повідомлення можна зобразити за схемою, складеною К.А.Лазаренко (таблиця 1). Звідси випливає, що письмо потребує великої затрати мислительної енергії через оперування не тільки слухозвуковими і мовленнєворуховими стереотипами, а й зорово-графічними та рукомоторними [17, 205]. Дія механізму письма зв'язана з більшою усвідомленістю, довільністю і довготою. Логічна обробка предметної ситуації писемного мовного повідомлення здійснюється за участю операцій, порівняння, зіставлення, виділення головного, узагальнення. Той, хто пише враховує при цьому умови спілкування, особливості реципієнта й інші компоненти спілкування. Також велику роль відіграє вибір значень, слів, словоформ за семантичними чи звуковими ознаками в залежності від того, які ознаки закріпилися більш міцніше затим чи іншим словом у даного індивіда.

Пошук структури складається з орієнтування в ситуації, вибору плану дії, виконання наміченого плану, звірення результату дії з наміченим планом. Орієнтування в ситуації досягається аналізом складових. Вибір структури проходить з урахуванням специфіки ситуації і наміченої мети висловлення. Синтаксична структура прогнозується в цілому. Наприклад,

Таблиця 1

Дії і операції породження мовлення	
Письмо	
Дії	Операції
Формування, формулювання і графічна фіксація думки	Синтез графічних знаків нижчого порядку в графічні знаки вищого порядку. Керування рухами пишучої руки. Співвідношення значень та граматичних ознак із зорографічними і рукомоторними образами слів і словоформ в межах вибраної структури.
	Вибір орфограм. Розставлення пунктуаційних знаків.
Письмове висловлювання думок з певною метою. Опрацювання та фіксація інформації (конспект, резюме, анотація, реферат). Фіксація власного задуму (план, замітки, тези, проспект). Повідомлення інформації (неофіційний лист, доповідь, стаття). Звернення до адресата (привітання, запрошення, оголошення, заява, офіційний лист).	Сприйняття, переосмислення і фіксація інформації у стислій формі. Розгортання програми повідомлення. Кодування програми з наявністю стандартних лінгвістичних форм.

Процес навчання письма полегшується тим, що той, хто пише, не відчуває браку часу, а це дозволяє ґрунтовніше продумати зміст і форму майбутнього висловлювання, чіткіше здійснити як попередній синтез, так і ретроспективний аналіз написаного. Можливість відшукати в пам'яті необхідні мовні засоби для точного і яснішого вираження думки, можливість використати словник та інші довідники додають тому, хто пише, більшої впевненості. В результаті регулярного тренування в писемному висловлюванні учні поступово набувають досвіду написання; процес вибору слів, структур проходить швидше; навички письма стають стійкішими. Вміння писемного висловлювання своїх та чужих думок важливе не тільки саме по собі, але і як засіб підвищення рівня володіння усним мовленням. Відомо, що усне повідомлення стає більш ґрунтовним, логічним, коли воно підготовлене письмом [14, 259]. У свою чергу усне зовнішнє і особливо писемне мовлення стає передумовою розвитку внутрішнього мовлення. Як підкреслює А.Р.Лурія, письмо з самого початку оволодіння ним є усвідомленим актом. Вже на початковому етапі навчання письма, навіть рідною мовою, усі елементи, форми, засоби, якими користується той, хто пише, для передачі потрібного змісту є предметом його усвідомлення [12, 59].

Використання іноземної мови ще більше підвищує ступінь усвідомленості. Поєднання слухомовленнєворухових образів внутрішнього мовлення та зоро-рукомоторних образів у процесі письма забезпечує комплексне засвоєння знань. Створені у такий спосіб стійкі асоціації сприяють ефективнішому сприйняттю, запам'ятовуванню і відтворенню матеріалу. Міцність запам'ятовування забезпечується участю усіх аналізаторів, взаємодією аналізу і синтезу, усвідомленням та мимовільністю процесу письма. Засвоєні шляхом письмових вправ графічні образи слів і структурних моделей речень легше розпізнаються при зоровому сприйнятті. В писемному мовленні чіткіше виявляється мовленнєва природа зв'язного висловлювання, яке звичайно складається з декількох логічно і структурно висловлювання, яке звичайно складається з декількох логічно і структурно пов'язаних між собою речень. Письмове завдання забезпечує формулювання індивідуального зв'язного висловлювання відповідно за рівнем підготовки учнів на певному етапі навчання мови, тому що виконання письмового завдання не обмежене часом та колективними формами аудиторної роботи.

На думку Н.К.Скляренко, „результат письмової діяльності – це дійовий фактор, котрий робить письмо помічником вчителя в роботі за міцні знання”. Письмо удосконалює усне висловлювання, сприяє формуванню навичок самоконтролю.

Велика питома вага письма у домашній роботі з іноземної мови не є випадковістю. Цей факт пояснюється психологією учнів: вони зазвичай приділяють більше уваги виконанню письмових завдань, ніж усних. При аудиторній роботі письмо – найбільш економічний, надійний, ефективний та масовий спосіб контролю знань та рівня володіння мовою.

Як уже згадувалось вище, в методичній літературі вживається термін „письмо” в вузькому значенні і це означає техніку використання графічної та орфографічної систем даної мови, а також термін „письмо” в широкому значенні, тобто писемне мовлення – вміння викладати думки у письмовій формі [1, 147].

Розподіл в сучасній методичній літературі письма і писемного мовлення пов'язаний з особливостями механізмів, що мають у своєму складі дві ланки: складання слів із літер і складання писемних висловлювань із слів і словосполучень. В основі першого лежить володіння графікою та орфографією, доведених до рівня навички. Основою другого є мовленнєве вміння-вираження думки за допомогою мовного коду.

Література

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвою. – К.: Ленвіт, 2002.
2. Скляренко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) // Іноземні мови. – 1995. – №1. – С.5-9.
3. Бим И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1988. – С.24-29.
4. Грузинская И.А. Методика преподавания английского языка в средней школе. – М.: Учпедгиз, 1947. – С.22.
5. Демьяненко М.Я., Лазаренко К.А., Мельник С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам. Европейский языковой портфель / Под. ред. В.В.Сафоновой. – М.: Еврошкола, 1998. – С.79-100.
6. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – К.: Высшая школа, 1984. – С.79-84.
7. Зимняя И.А. Психология обучения народному языку в школе. – М.: Русский язык, 1989. – С.133.
8. Ильин М.С. Основы теории упражнений по иностранному языку. – М.: Русский язык, 1979. – С.29.
9. Леонтьев А.А. Речь и общение // Иностранные языки в школе. – 1974. – № 6. – С.80-84.
10. Леонтьев А.А. Язык, речь и речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – С.87-89.
11. Лурия А.Р. Курс общей психологии: Мышление и речь. – М.: Изд.-во МГУ, 1970. – С.109.
12. Ляудис В.Я., Негуре И.П. Психологические основы формирования письменной речи у школьников. – Кишенев, 1983. – С.25-28.
13. Мусницкая Е.В. Обучение письму // Общая методика обучения иностранным языкам. Хрестоматия. – М.: Русский язык, 1991. – С.261-270.
14. Николаева С.Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам. – К.: Вища школа, 1987. – 138 с.
15. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – С.115, 188-189.
16. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
17. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – С.64.

Резюме. Стаття посвячена психолінгвістичким механізмам письма, а именно розглядання особливостей проблематичного підходу при вивченні іноземного мови студентами ВНЗ.

Ключевые слова: психолінгвістика, лінгвістический знак, знакові стереотипи, аналізатори.

Summary. The article is devoted to the psychological mechanisms of writing, that is to the observation of the peculiarities of problem approach in learning a foreign language by students of higher educational institutions.

Key words: psycholinguistics, linguistic sign, sign stereotypes, analysators.

УДК 37.013(091)(477)„19”

І.М. Кравченко

КУРС „ПЕДАГОГІКА” В УЧИТЕЛЬСЬКИХ ІНСТИТУТАХ УКРАЇНИ (ПОЧ. ХХ СТ.)

Резюме. Проаналізовано навчальну програму курсу „Педагогіка” учительських інститутів України поч. ХХ ст., виявлено особливості його змісту та структури, визначено роль та значення дисципліни у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя.

У професійно-педагогічній підготовці вчителя провідна роль серед інших навчальних дисциплін належить саме курсу „Педагогіка”. Але в той же час постає проблема ефективності викладання та засвоєння студентами предмету, яка залежить і від його змістового наповнення, структури, а також вдалого поєднання теоретичної підготовки з практичною. Вирішенню цього питання може сприяти вивчення історичного досвіду, а саме особливостей курсу „Педагогіка” в учительських інститутах України на поч. ХХ ст.

Значимо, що в системі педагогічної освіти з 1872 р. починають з’являтися трирічні вчительські інститути, які готували вчителів для міських, а з 1912 р. – для вищих початкових училищ та інших однотипних нижчих шкіл. Першими з них в Україні вважаються Феодосійський (1874) та Глухівський (1874). На початку ХХ ст. було відкрито цілу низку таких інститутів: Київський (1909), Катеринославський (1910), Вінницький (1912), Миколаївський (1913), Полтавський (1914), Чернігівський (1916), Юр’євський (1917 – рік переведу до Херсону).

Серед основних навчальних предметів можна назвати: Закон Божий, педагогіку і дидактику, російську мову і церковно-слов’янське читання, арифметику і початкову алгебру, геометрію, історію (російську і загальну), географію (російську і загальну), природознавство і фізику, космографію, гігієну, креслення та малювання, красне писання, співи й гімнастику. Крім цього, у Феодосійському учительському інституті викладався курс музики, а в Глухівському – ручної праці. Навчальні плани і програми предметів учительських інститутів були затверджені міністерством народної освіти 13 листопада 1876 р. Нами, на основі аналізу навчальних програм учительських інститутів (Феодосійського, Глухівського, Київського, Миколаївського, Чернігівського, Катеринославського) встановлено, що вони розроблялися на інтегративній основі. Так, наприклад, курс „Педагогіка” інтегрував знання з гігієни, психології, філософії; курс „Природознавство” – з мінералогії, ботаніки, фізіології, зоології, хімії.

Згідно „Положення про учительські інститути”, затвердженого 31 травня 1872 р., педагогіка викладалася у II та III кл. (по 2 год. на тиждень) [10, с. 281]. Як правило, цю дисципліну викладали виключно директори інститутів.

16 – 19 червня 1910 р. в м. Києві відбувся з’їзд директорів учительських інститутів та учительських семінарій Київського навчального округу, на якому було розглянуто питання щодо внесення змін до навчальних планів і програм учительських інститутів, затверджених міністерством народної освіти ще 13 листопада 1876 р., збільшення кількості годин для викладання педагогіки та інших предметів [11, с.5]. Так, було прийнято рішення про збільшення кількості уроків педагогіки на тиждень на 1 год. у II кл. (т.б. усього 3 год. на тиждень), а в III кл. залишити без змін – 2 уроки на тиждень [11, с.20]. Згідно постанови з’їзду директорів учительських інститутів 1910 р. навчальний матеріал з педагогіки було розподілено таким чином: у II кл. передбачалося вивчення розділів із загальної педагогіки та дидактики, а в III кл. – училищезнавства та історії педагогіки [11, с.23; 12, с.3].

Розділ загальної педагогіки вивчався протягом першого півріччя II кл. і складався з таких підрозділів: вступ, фізичне виховання дітей шкільного віку, духовне виховання [12, с. 100]. У свою чергу, у вступі розкривалася сутність поняття „педагогіка”, обґрунтовувалися її значення та необхідність як виховної діяльності та науки про виховання, цілі та ідеали виховання, фактори виховання, спадковість у справі виховання, зв’язок педагогіки з іншими науками, розділи педагогіки, відділи виховання, віковий розвиток людини, поняття про педологію, про дошкільне виховання, фізичне виховання, розвиток розуму, волі та почуттів у дітей дошкільного віку, ігри в цей віковий період та дитячі садки. Підрозділ „Фізичне виховання дітей шкільного віку” розкривав залежність між фізичним та духовним благом, завдання фізичного розвитку, містив навчальний матеріал з основ гігієни, а саме інформацію про дихання, шкіру та догляд за нею, загартування, гімнастику, рухливі ігри та спорт, їжу, догляд за органами відчуттів, висвітлював питання щодо гігієни органів мовлення, кісткової системи, догляду за нервовою системою, куріння та його шкоду.

Підрозділ „Духовне виховання” було присвячено психології, а саме розкривалася сутність поняття „психологія”, її предмет та завдання, предмет педагогічної психології, методи та джерела психології, поняття про експериментальну психологію. Надавалася класифікація „душевних явищ”. Відбувалося знайомство з

ЗМІСТ

Секція 1**ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ЯК ДУХОВНА ПАРАДИГМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВНЗ УКРАЇНИ**

<i>Похресник А.К.</i> До проблеми визначеності цілей і педагогіки сектору ВНЗ I-II рівнів акредитації	4
<i>Поляк О.В.</i> „Трава і асфальт” або еволюція соціологічної думки на теренах Радянського Союзу	7
<i>Пешко С.Є.</i> Вирішення екологічних проблем: аксіологічний аспект	10
<i>Невмержицька О.О.</i> Тенденції модернізації системи вищої освіти в умовах демократичної трансформації українського суспільства	14
<i>Луговська О.В.</i> Вплив цінностей громадянського суспільства на формування особистості.....	17
<i>Лесик Г.В.</i> Етнокоріння як передумова гуманізації освіти XXI століття.....	20
<i>Кулик О.М.</i> Освітньо-філософські ідеї українських громадських діячів та просвітителів кінця XIX – початку XX ст.	22
<i>Львіна В.Ю.</i> Реформи освіти в Україні - філософські аспекти й досвід розвитку бізнес-освіти в Сполучених Штатах Америки	26
<i>Временко М.В.</i> Історико-філософські засади гендерного виховання	28
<i>Вербець В.В., Фарина Н.П.</i> Проблеми ескалації та регуляції конфліктного потенціалу студентської молоді	31

Секція 2**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**

<i>Яцук І.П.</i> Проектування виховної системи вищого навчального педагогічного закладу: сутність, структура, основи функціонування	35
<i>Хільковець В.У.</i> Наука в практиці роботи школи	38
<i>Федорова Н.В.</i> Особливості використання гумору в педагогічному процесі університету	40
<i>Тарутіна З.С.</i> Труднощі формування визначальних рис моделі „Ідеального випускника” ВНЗ XXI століття	44
<i>Снічук О.А.</i> Роль творчого компоненту у процесі вивчення іноземної мови студентами вищих навчальних закладів	47
<i>Сорока Л.П.</i> Актуальність педагогічних поглядів Івана Франка в контексті модернізації національної системи вищої освіти	49
<i>Смірнова Г.В.</i> Науково-організаційні основи методичної роботи у ВНЗ України.....	51
<i>Севастьянов В.В.</i> Проблеми інтеграції фундаментальної і професійної підготовки у вищій школі	56
<i>Приходько Ю.І.</i> Особистісно-орієнтована самостійна робота як засіб управління самоосвітою	58
<i>Перець О.</i> Формування професійної компетентності майбутнього вчителя у процесі викладання дисципліни „Вища освіта України та Болонський процес”.....	62
<i>Нечипорук Л.І.</i> Ноосферний підхід до формування цивілізаційної компетенції студентів вищого навчального закладу.....	65
<i>Мединська Н.М.</i> Текстоцентричний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя-словесника	67
<i>Мороз Л.В., Борицький В.І.</i> Психолінгвістичні механізми письма при вивченні іноземної мови студентами ВНЗ	70
<i>Кравченко І.М.</i> Курс „Педагогіка” в учительських інститутах України (поч. XX ст.)	73
<i>Карачун В.</i> Словники для вищої школи	77
<i>Ковальчук Л.</i> Система формування професійно-пізнавальних інтересів у майбутніх учителів початкової школи	81
<i>Заболотська О.О.</i> Формування педагогічної культури та творчості майбутніх учителів іноземних мов	83
<i>Герасименко Т.</i> Інноваційні аспекти дошлюбної підготовки студентської молоді.....	88
<i>Биденко Л.В.</i> Мовленнєва компетенція студента-нефілолога: причини низького рівня її сформованості.....	92
<i>Безкоровайна О.В.</i> Виховання особистісного самоствердження в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя.....	96
<i>Бандура Р.Р.</i> Роль вузівського спецкурсу „Новітні технології навчання” у підготовці майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в загальноосвітній школі	98

Секція 3**ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ****(Проектування інноваційних технологій навчання і виховання)**

<i>Яковенко-Глушенкова Є.В.</i> Підготовка вчителів до формування моральної норми як базового елемента навичок культури поведінки учнів	100
<i>Филипчук М.С.</i> Становлення та розвиток методики роботи з естрадними оркестрами.....	102
<i>Савінова Н.С.</i> Технологічний підхід у підготовці майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді.....	106

<i>Орленко Н.</i> Дидактичні умови формування загальної фізичної підготовки майбутніх авіаційних фахівців	108
<i>Мусяця Л.Л.</i> Творча робота над задачами	113
<i>Литвиненко С.А.</i> Вивчення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті реалізації принципів Болонського процесу	115
<i>Козлакова Г.О., Слободянюк А.А.</i> Стратегічні напрями розвитку психолого-педагогічної освіти у технічних університетах	118
<i>Кизима Р.А.</i> Кредитно-модульна система організації навчального процесу як необхідна умова мобільності та конкурентоспроможності випускників вищої школи	121
<i>Зубрицька О.М.</i> Об'єктивні і суб'єктивні показники якості середньої і вищої освіти: зарубіжний досвід	124
<i>Ісаєнко С.А.</i> Формування професійної культури студента як актуальна проблема сучасної педагогічної науки	127
<i>Зінченко Т.В.</i> Інновації у системі освіти Австрії як приклад європейських підходів до забезпечення якості освіти	132
<i>Добрідень А.В.</i> Проблема формування навичок самоосвітньої діяльності у практичній роботі школи	135
<i>Веремчук А.</i> Інноваційні технології реалізації навчального процесу у ВНЗ	139
<i>Васильєв О.М.</i> Актуальні питання розвитку військової освіти в контексті Болонського процесу	143
<i>Бондар І.</i> Інноваційні технології у підготовці майбутніх вчителів історії до формування креативності старшокласників	147
<i>Бужикова Р.І.</i> Поняття “педагогічна технологія” в педагогічній науці та практиці	150
<i>Бойко Г.М., Калайда І.С.</i> Врахування відхилень рухового розвитку в процесі початкового навчання технічних прийомів у настільному тенісі	153
<i>Бобренко Р.</i> Освітні засоби використання образотворчих мистецтв у забезпеченні культурознавчої компетентності майбутнього редактора широкого профілю	156
<i>Грицай Н.Б.</i> Ефективність технології підготовки майбутніх учителів до проведення позакласної роботи з біології	159
<i>Мищенко О.</i> Формування громадянської відповідальності у старшокласників на основі завдань сучасного навчання	162

Секція 4

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

<i>Бужиков Р.П.</i> Психолого-педагогічні особливості навчання іноземної мови майбутніх економістів	167
<i>Білоусова Л.І., Колгатін О.Г., Колгатіна Л.С.</i> Інформаційні технології статистичної обробки даних у педагогічному університеті	169
<i>Бородкіна І.Л.</i> Використання тестових опитувань при навчанні комп'ютерним технологіям студентів непрофільних спеціальностей	174
<i>Григорчук Т.В.</i> Ризики в забезпеченні якості дистанційного навчання та способи їх усунення	176
<i>Григорчук І.С.</i> Комп'ютерні інноваційні технології як засіб активізації процесу формування життєвих перспектив педагога-музиканта	182
<i>Бульвінська О.І.</i> Вплив інформаційного суспільства на цивілізаційне самовизначення студентської молоді	185
<i>Максимчук Б.А.</i> Підготовка до організації спортивно-масової роботи майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема	187
<i>Лещенко Г.П.</i> Інтерактивні технології навчання української мови як засіб формування комунікативної компетенції	190
<i>Коваленко О.</i> Креативні технології у процесі формування культури професійного спілкування майбутніх авіадиспетчерів	193
<i>Ярошенко А.О.</i> Впровадження інформаційних технологій в навчальний процес у вищих навчальних закладах	196
<i>Носач І.В.</i> Методичні підходи до впровадження інтегративних фахових дисциплін в систему „коледж – ВНЗ”	199
<i>Парховнюк Г.</i> Підготовка майбутнього вчителя інформатики до використання інформаційно-комп'ютерних технологій у профорієнтаційній діяльності із старшокласниками	204
<i>Відомості про авторів</i>	208

Наукове видання

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ № 2
(додаток 1)

Тематичний випуск
Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології
Том 2

Редакційна колегія випуску:

Андрущенко В.П., Луговий В.І., Постоловський Р.М., Павелків Р.В., Степко М.Ф., Левшин М.М., Сілков В.В., Євтух М.Б., Маноха І.П., Невмержицький О.А., Михальченко М.І., Волинка Г.І., Поніманська Т.І., Малофіїк І.В., Уваркіна О.В., Дем'яненко Н.М., Корольов Б.І., Онкович Г.В., Козлакова Г.О., Корсак К.В., Бобров В.Я., Дем'янюк Т.Д., Лутай В.С.

Відповідальний редактор випуску: Левшин М.М.

Комп'ютерна верстка: Кравчук В.Ю.

Комп'ютерний макет: Кравчук В.Ю.

Підписано до друку 21.05.2007 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк ізографічний. Ум. друк арк. 25,95. Замовлення № 28/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 01014 м. Київ - 14, вул. Бастіонна, 9. Інститут вищої освіти АПН України.
Тел.: 286-68-04, 286-63-68
33028 м.Рівне, вул.Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел.26-48-83

В – 55 Вища освіта України №2 (додаток 1). Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – Т.2. – Рівне: РДГУ, 2007. – 211 с.

У тематичному випуску часопису „Вища освіта України” вміщені наукові статті фахівців з питань методології, теорії та технологій педагогіки вищої школи.

Співвідношення філософії освіти та педагогіки вищої школи, напрямки уточнення предмету, обґрунтування змісту, виокремлення інноваційних чинників її розвитку; конструювання моделей „ідеального випускника” та „ідеального викладача” вищих навчальних закладів; результати досліджень по реалізації технологічного підходу у вищій освіті та надання їй особистісно-зорієнтованої спрямованості – ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску.

Особлива увага загострюється обґрунтуванню філософії освіти як духовній парадигмі модернізації вищих навчальних закладів, методологічній основі педагогіки вищої школи.

Публікації тематичного збірника адресовані науковцям, дослідникам психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.